

Doktor Vagonu

2018 YILI TARİHİ ÇEVRE VE KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA DALINDA TARİHE SAYGI YEREL KORUMA ÖDÜLÜ SAHİBİ OLAN PROJE, İKİ ARAŞTIRMACI FOTOĞRAF SANATÇISININ CUMHURİYET SOSYAL TARİHİNDE ÖNEMLİ YERİ OLAN SAĞLIK VAGONLARININ TARİHSEL VE GÜNCEL İZİNİ SÜRMELERİ İLE ŞEKİLLENMİŞ BİR BELGESEL ÇALIŞMA

Atilla Özdemir, Zafer Gazi Tunalı FOTOĞRAFLAR **Atilla Özdemir, Zafer Gazi Tunalı**

FOTOĞRAFLAR

Atilla Özdemir, Zafer Gazi Tunalı (Resim 1, 2, 3, 4, 5)
TCDD Arşivi (Resim 6)

Çalışma kapsamında, ilk kez siparişi TCDD'nin ilk Genel Müdürü Behiç Erkin'in isteği doğrultusunda 1927 yılında Alman Demiryolu firması WUMAG firmasına verilen ve kısa sürede sayıları ondokuzaya çıkarılan Sıhhiye İmdat Vagonu, halkın verdiği adla "Doktor Vagonu"nu cumhuriyetin son kalan kazanımlarından biri olarak terk edilmiş yerinden alınarak yeniden hayata döndürülmüştür.

Doktor Vagonları, 1980'li yıllara kadar hizmet vermiş ve bu vagonlardan çok azında tam donanımlı hastane hizmeti verilmişti. Vagonlarda, demiryolunun ulaştığı yerlerde hem personele hem de çevre halkına ücretsiz hizmet vermenin yanında neredeyse tüm ameliyatlara yapılmaktaydı. Diş tedavileri için de çeşitli aletlerin bulunduğu bu vagonlarda 8 yataklı bir revir, doktor odası, eczane bölümü, hemşire odası ve kışın ısınma fonksiyonu da olan bir kuzine yemek fırınının da olduğu bir mutfak ile verdiği hizmetler bugün hala belleklerde yerini tutmaktadır.

Doktor Vagonu'nun Gündeme Gelme Hikâyesi

Basmane'nin Altınpark kazı alanı yanındaki çınarın gölgesi... Birçok zaman yaptığımız gibi o gün kent gözlemcisi Orhan Beşikçi ile oturup kahvelerimizi yudumluyorduk. Yine İzmir üzerine sohbetlerimize dalmıştık. Basmane sokaklarını sayısız kere arşınlayıp fotoğraf çekmiş; biz fotoğraflarımızla bir kent belleği oluştururken, Orhan Beşikçi de çeşitli basın organlarında yazılarıyla unutulmuş, göz ardı edilmiş birçok değer gündeme taşımayı uzun yıllardır yapagelmekteydi.

Orhan Beşikçi ile sohbetin koyuluğu bazen tarihsel olarak farklı konulara da kaymaktaydı, çünkü hiçbir tarih diğerinden bağımsız değildir. Orhan Beşikçi edindiği anılardan birinde "Sıhhi İmdat Vagonu", yani "Doktor Vagonu"ndan söz etmişti. Biz de ilk kez işittiğimiz bu vagonun hikâyesini dinleyince çok duygulanıp bunun üzerine hemen bir çalışma yapmaya karar verdik.

Konuyu araştırmaya başladığımızda TCDD 3. Bölge Müdürü Selim Koçbey ve İzmir Tabip Odası Başkanı Prof. Dr. Fehmi Akçipek ile Prof. Dr. Nevin Turgay koordinasyonunda, Doktor Vagonu'nun Uşak Oturak İstasyonu'ndan getirilip İzmir'de aslına uygun restore edileceği ve 14 Mart 2018 Tıp Bayramı'nda sergileneceği bilgisine ulaştık. Bu aşamada vagonun İzmir'e çekilip Tıp Bayramı'na hazır edilmesi kararı bizi çok sevindirdi.

Rotamızı Uşak yönüne ayarlayıp cumhuriyetin kazanımlarından Doktor Vagonu'nun tam izini sürmek için Oturak İstasyonu'na ulaştık. Gördüğümüz manzara karşısında içimiz buruldu, sıkıldı. Vagon, raylar dışında, terk edilmiş haldeydi. Kendi boyu kadar bir rayda kıpırdamayacak halde küskün duruyordu. Etrafını otlar, ağaçlar bürümüş, tavanı nerede ise çökmüş haldeydi. Hatta ağaçların bazı dalları olmayan camlardan içeri giriyordu. İçine girdiğimizde daha da hüznünlendik. Soyguncuların, talancıların ne aradığını bilmiyoruz ama böylesine tarihi bir sayfanın perişan hali, alt üst edilmiş hali içimizi daha da acıttı. Yaylı, saman dolu koltuklar patlatılmış, ranzalar çökmüş, kablolar yerinden

2

çekilmiş, lambalar yere atılmış, vagonun pirinç pencere pervazları çalınmıştı. Bu çekimler sırasında yanımıza gelen bir kişinin de çocukken bu vagona muayene olduğunu öğrendik. Pirinç pervazlardan da o söz etti, çünkü hiç biri kalmamıştı. İçeride yürümek gerçekten zordu, her tarafı tarumar edilmiş, hatta bazı kaplamaları belki içinde bir şey bulunur diye yerinden sökülüştü. Bu hüznü daha fazla fotoğraflayamadık, bu perişanlık bizi yormuştu. Buna rağmen, sihirli bir havası vardı. Kim bilir nice insanlar burada şifa bulmuştu. Belki o tedavi görenlerin ruhları isyandaydı.

Fotoğraflarla İzmir'e döndük. Yine çınar gölgesi sohbetlerimizden sonra Orhan Beşikçi konuyu köşelerine taşıdı. Orhan Beşikçi'nin desteğiyle, topladığımız bilgi ve fotoğrafları TCDD 3. Bölge Müdürlüğü ve İzmir Tabip Odası ile paylaşıp görüşmeleri sürdürdük. Vagon, bulunduğu yerden güçlüğü de olsa, demiryolu trafiğini aksatmayacak şekilde İzmir Alsancak Bakım İşlikleri'ne 16 Ocak 2018 günü gece geç saatlerde çekildi. Arada bir gidip fotoğraflarken oradaki çalışma zorluğunu da gözlemledik. Alsancak Garı karşısında bulunan Tren Müzesi'ni de ziyaret edip, Müze Müdürü Şinasi Duman'dan da bilgi aldık.

Bir taraftan vagon üzerinde çalışılırken, İzmir Tabip Odası ve TCDD 3. Bölge Müdürlüğü'nden oluşturulan bir heyet Vagon'da sergilenen objelerin belirlenmesi için yoğun bir

çalışma içerisine girdiler. Yanı sıra bazı özgün eşyalar bulunup ayrıldı. Eski Türkçe yazılı bazı kaynakların yanında Almanya'daki ilgili kişilerle de yazışmalar yapılmasıyla oradan da ön bilgiler gelmeye başladı. Bu bilgiler toplanırken Kütüphane Vagonu, Derslik ve Sinema Vagonu gibi başka tür vagonların varlığı da gün ışığına çıktı.

Dışarıdan da usta desteği alındı. O soğuk günlerde dev kapılı, yüksek tavanlı koca binanın içinde tenekede yakılan atık tahtaların alevleri ile ısınmaya çalışan ustalar büyük özveri ile, hatta son hafta sabahlayarak vagonu 14 Mart 2018 Tıp Bayramı'na yetiştirmeyi başardılar. Basmane Garı'na çekilen vagon ziyarete açıldı.

İnsanı duygulandıran bu sonuç, işin başından bu yana biz dâhil öğrenenlerin gözlerinin yaşarmasına neden oluyor. Böylesine önemli bir cumhuriyet kazanımının göz ardı edilip bilinmemesi çok üzücü olurdu. Bu çalışma ile ödül almamış olsaydık da tarihimizin kayıp bir sayfasının bulunup yerine konmasında katkımız olduğu için şimdiki gibi onur duyardık. Çalışmamızda bize yardımcı olanlarla ve bütün emeği geçenlerle birlikte bu haklı onurlu sevinci paylaşırsen bir kez daha teşekkür etmek istiyoruz. Bu çalışmayı bir sunu şeklinde birçok platformlarda izleyicilerle buluşturduk, buluşturmayı da sürdüreceğiz. ■

Atilla Özdemir, Zafer Gazi Tunalı, Araştırmacı Fotoğraf Sanatçıları

3

4

5

6